

מצוות אכילת מצה בפסח

זמן מצוות האכילה

א. לפי הפשט

אבן עזרא

טו את חג המצות. החל ממנו, כי הוא ראשון לחדש השנה. והנה כתוב שבעת ימים תאכל מצות, כמו חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים (דברים טו יג). והנה הוא חייב, ואין כמוהו ששת ימים תעשה מעשיך, כי אחריו כתוב שחשבות ביום השביעי, ואין ככה שבעת ימים תאכל מצות. ועוד למה לא כתב שבעת ימים לא תאכל חמץ: חדש האביב. פירשתי. רבים

א"ל
16, 2

לחגים עד לו, כמי שמצפה לבוא האהוב בבני אדם אליו שהוא סופר את הימים בשעות, וזהו טעם ספירת העומר מיום נתוקם ממצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה המטרה והתכלית של יציאתם, ואביא אתכם אלי יי, ולא היה אותו המעמד העצום אלא יום אחד, כך זכרנו בכל שנה יום אחד. אבל אכילת המצה אלו היה יום אחד לא היינו מרגישים אותו ולא ענינו ניכר, כי פעמים רבות אוכל האדם מין אחד מן המאכלים יומים ושלושה, אבל ייראה ענינו ויתפרסם ספורו בהתמדת אכילתו מחזור שלם. וכן ראש השנה יום אחד, כי הוא יום

אבל ימים טובים הרי כולם לשמחות ולהתקלויות וגורמים הנאה שהיא הכרחית לאדם על הרוב⁷, והם גם מועילים בהתקרבויות הדרושות להיות בין בני אדם בקבוצים המדיניים. וייחוד אותם הימים יש להן טעמים. הפסח הרי ענינו מפורסם⁸. והיותו שבעת ימים, לפי שמחזור שבעת ימים הוא מחזור ממצע בין היום הטבעי⁹ והחדש הירחי¹⁰, וכבר ידעת כי יש למחזור הזה מבוא גדול בענינים הטבעיים¹¹, וכך הוא גם בענינים התורתיים, כי התורה מתדמה לסבע תמיד ומשלימה את הדברים הטבעיים מבחינה מסוימת, כי הטבע אינו בעל מחשבה ורעיון, והתורה אוזן והנהגה של ה', שהוא חונן הדעת לכל בעל דעת¹². ואין זה מטרת הפרק, ולכן נחזור למה שאנו עתה בו. ושבעות הוא יום מתן תורה, ומגדולת אותו היום ורוממותו נספרו הימים מן הראשון

רמב"ם, מורה נבוכים, ח"ג, מ"ג

ב. דברי הגמרא

תניא כוותיה דרבא 'ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך' מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות. מאי טעמא? הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. יכול אף לילה הראשון רשות? תלמוד לומר 'על מצות ומרורים יאכלוהו'. אין לי אלא בזמן שביחמ"ק קיים, בזמן שאין ביחמ"ק קיים מניין? ת"ל 'בערב תאכלו מצות' – הכתוב קבעו חובה.

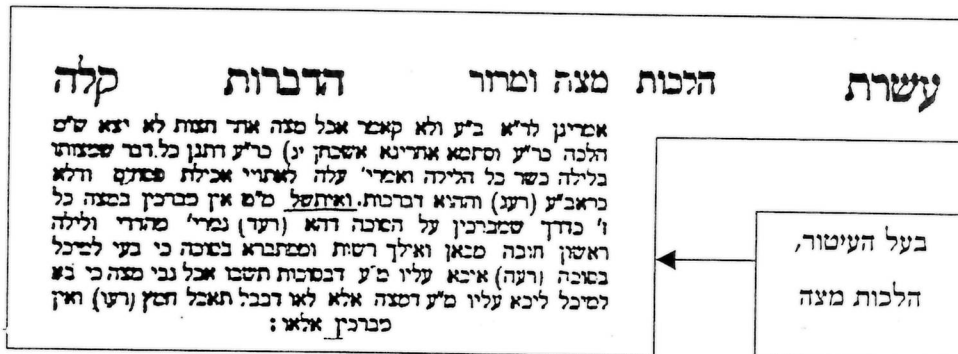
פסחים
קכ.

שתי הבנות בגמרא

הבנה I -

אורחות חיים (לראיה מלוגיל) סימן כ"ט:

"וזה, שאין מצרך על אכילת מצה מליל ראשון ואילך, ומצרך לישב בסוכה כל זמן שיכנס לישב בה - לפי שמצה מליל ראשון ואילך רשות, וזה שאוכל מצה אינו אלא מפני שאינו יכול לאכול חמץ, כמו האוכל בשר טהורה מפני שאינו יכול לאכול טמאה, ואינו מצרך עליה, שאותה אכילה אינה אלא לצורך גופו להשביע רעבו. אבל אכילה בסוכה בשאר ימים מצרכין עליה, אף על פי שגמרו חמישה עשר מחג המצות, מכאן ואילך נמי רשות, מכל מקום, כיוון שהשיבה בסוכה אינה צורך גופו אלא קיום מצוה ראוי לצרך עליה לישב בסוכה. מפי ה"ר שמואל שקלי ז"ל".

254 איסור דין הגעלה ומבילת בלים והיתר

קד וכתב כר"א"ש וא"ז (פנה"ס) שיש לברך לקב"ו על טבול כלי מחסות ולא כלי סתם דהא יש כלים שאין צריכין טבילה עכ"ל :
קד ומה שמכין על הסכילה ולא על הגעלה היינו משום שהסכילה היא מטעם פשה והגעלה מטעם לא חשש שלא לאכול וביטול והוי כנקודת גיד וחלב שאין מצרכין עליו - מלבד לאו דפירות שמכין עליו אצ"ל פשה דקדושין - וכלי י"ט הנקרא מן הכנעני ולר"ד כהנעלה וסכילה - יגשילנו מקודם ואח"כ יטבילנו :

ספר
איסור
והיתר

הבנה II –

בעל המאור
סוף פסחים

ויש ששואלין באכילת מצה: מה טעם אין אנו מברכין עליה כל שבעה כמו שמברכים על הסוכה כל שבעה...? ויש להשיב, לפי שאדם יכול בשאר ימים לעמוד בלא אכילת מצה, ויהיה ניזון באורז ודוחן וכל מיני פירות, מה שאין כן בסוכה, שאין יכול לעמוד בלא שינה ג' ימים, והוא חייב לישן בסוכה ולטייל בה, והיינו דאמרין בשבת (בפרק רבי אלעזר) מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר. מנא ליה לרבי אליעזר הא? אי מסוכה, מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים. זהו טעם שמברכין על הסוכה כל שבעה, ואין מברכין על מצה כל שבעה, וטעם נכון הוא.

שו"ת
הרשב"א,
ח"א סימן י"ח

וכן אין מברכין... על ביקור חולים, ותנחומי אבלים, והבאת שלום בין אדם לחברו, מפני שהן תלויות ביד אחרים דדילמא לא מקבלי מיניה ובידם לעקור ממנו מצוה זו... וגמרין מינה למורא וכבוד אב ואם ועמידה בפני רבו, הואיל ואפשר למיעקריה להאי עשה דידהו שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול.

רא"ש,
כתובות, פ"א, יב

ולא דמי לשחיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפילו הכי כשהוא שוחט לאכול מצרך, דהתם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה... ועוד דצקדשים אי אפשר בלא שחיטה, הלכך מצרכין על כל שחיטה.

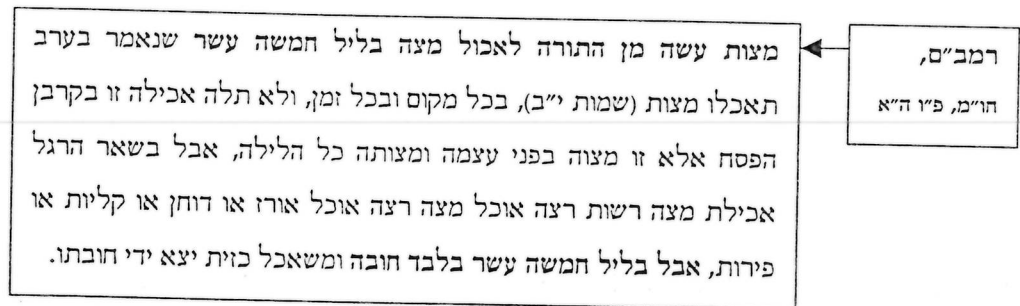
פני יהושע,
פסחים כח:

ועוד אפשר לומר, דלרבי שמעון בכל שבעת ימים אכילת מצה מצוה כפשטא דקרא, דהא לקמן סוף פרק ערבי פסחים משמע דהא דאין מצות אכילת מצה אלא בלילה ראשונה לא ידעין אלא מרומיא דקראי: 'כתוב אחד אומר שבעת ימים תאכל עליו מצות, וכתוב אחד אומר ששת ימים תאכל עליו מצות' ועל כן דרשין 'מה שביעי רשות אף ששה רשות'. ואם כן, אפשר לרבי שמעון דלית ליה הכך דרשא, דדריש להאי רומיא דקראי למילתא אחריתא לעניין חדש. וישן, בדאיתא בספרא פר' ראה...

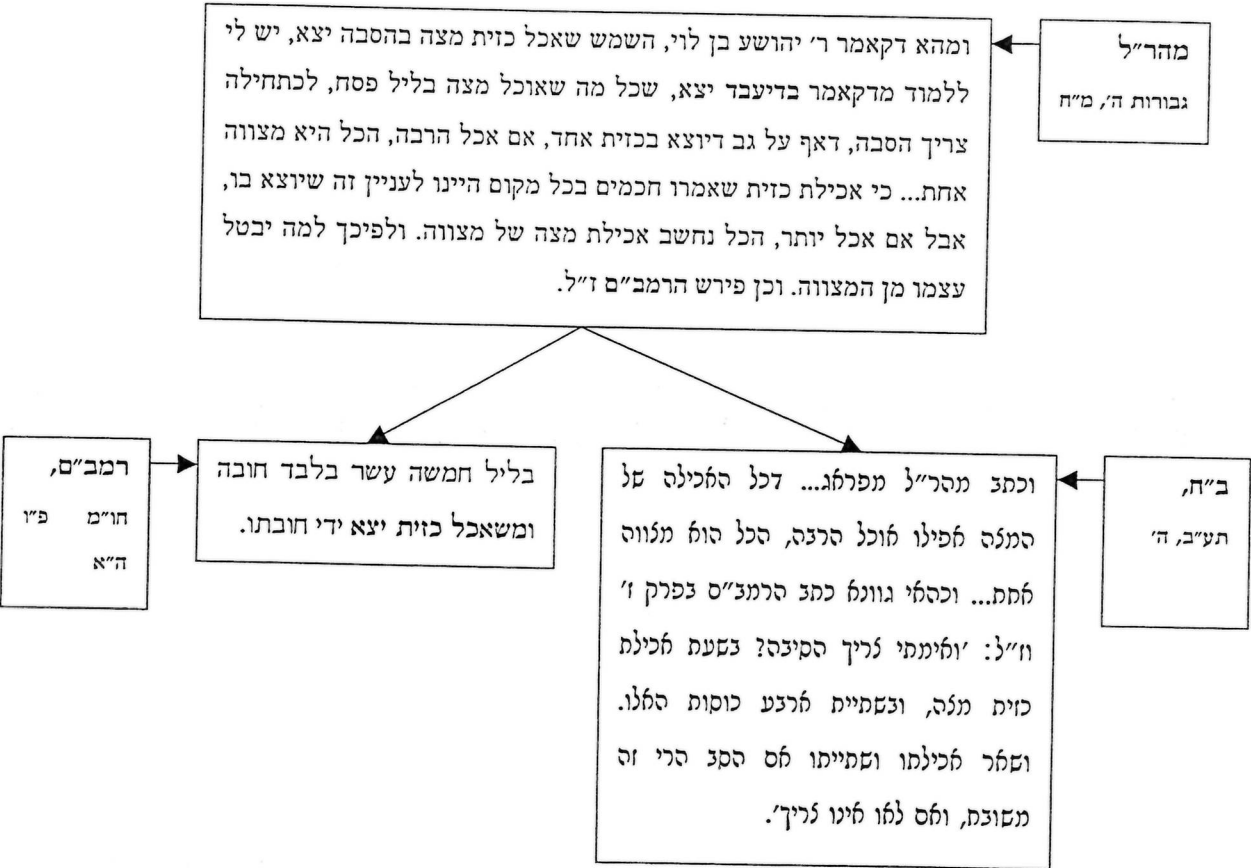
ששת ימים תאכל מצות. רבי שמעון אומר: כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות, וכתוב אחד אומר שבעת ימים תאכל מצות: ששה מן החדש, שבעה מן הישן.

תוס' יומא פז:

טעה ולא התפלל ערצית, מתפלל שחרית שהים – וא"ת והאמר רב לקמן (כז:) תפילת ערצית רשות? וי"ל הא דאמרין דתפילת ערצית רשות, היינו לגבי מצוה אחרת והיא עוברת, דאז אמרין תידחה תפילת ערצית מפניה, אבל לחינם אין לו לצטלה...

אכילת מצה בליל הסדר

מעשה רב

רח

קפה "שבעת ימים תאכל מצות" כל שבעה" מצוה, ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהיא חובה, ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה.^י אעפ"כ מצוה מדאורייתא הוא. וכן פירשוי' י"ט א"צ אות: פסח במצה, סוכות בסוכה" ועוד כמה ראיות.^י והיה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבעה.^י וביום טוב אחרון היה אוכל סעודה שלישית אע"פ שלא היה אוכל שלש סעודות בשאר י"ט, מפני חביבת מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו. ובמוצאי י"ט היה משתדל לטעום חמץ" וכן חדש"י באורתא נגהי תמניסר. והיה נמנע לאכול לאחר פסח מצה שיוצאין בה ידי חובתו בפסח, וכ"ז להיכרא לעשיית המצוה שאין עושין אותה להנאה אלא מפני גזירת הבורא יתעלה שמו.

2/ אכילת מצה
✓
ר
אכילת מצה
אכילת מצה
אכילת מצה